

door Ivo Mijland

Orde gevraagd: van macht naar gezag!

Dertig leerlingen, zeven keer per dag, vijf keer per week. Geen enkel lesuur is hetzelfde en elk moment van de dag ligt een ordeprobleem op de loer. Zelfs de meest doorgewinterde docenten lopen wel eens tegen een rommelig lesuur aan, dat het humeur niet bepaald goed doet.

Was een leraar vroeger nog een vooraanstaande dorpeling die respectvol voorgelaten werd bij de bakker, tegenwoordig baant hij zich met moeite een weg in een gejaagd bestaan van taakbeleid, POP, leerplein, ADHD, strategisch beleidsplan, ouderparticipatie en motivatieproblematiek. Ga d'r maar aan staan. Toegegeven, de wereld om ons heen is de afgelopen decennia enorm veranderd en dat heeft ook zijn weerslag op het onderwijs. Kinderen krijgen veelal les van leraren die opgegroeid zijn in een wereld zonder computers, die leefden in een wereld zonder mobieltjes en die hun werkstukken nog op de typemachine uitwerkten. Bovendien hadden zij als leerling geen leerprobleem, maar stelden ze zich nog gewoon aan en werd er – men wist immers niet beter – tegen een depressieve leerling gezegd dat hij maar eens wat opgewekter aan de les mee moest doen. De faalangstige leerling kreeg het advies vooral niet zenuwachtig te zijn. Nergens voor nodig! Deze verschillen geven aan dat het werken met hedendaagse pubers knap lastig kan zijn. We weten immers zoveel meer over gedrag dan ongeveer 20 jaar terug. Een zegen voor de kinderen, die de aandacht krijgen die ze verdienen, een lastige taak voor de leraren, die op allerlei manieren rekening moeten houden met allerlei leerproblemen.

Culturele revolutie

Het is niet alleen de enorme toename van kennis over leer- en ontwikkelingsproblematiek, scholen hebben de afgelopen decennia ook kennis gemaakt met een samenleving die een culturele revolutie heeft doorgemaakt. Er zijn weinig klassen te vinden in Nederland, waar leraren enkel nog te maken hebben met de Nederlandse cultuur. In de meeste klassen vind je een interessante mix van achtergronden. Een mooie uitdaging, maar dus ook een lastige extra taak. Ook het klassieke schoolgebouw verdwijnt op steeds meer plaatsen. De vroegere klaslokalen worden steeds vaker vervangen door moderne leerpleinen, waardoor leraren veel minder vaak frontaal werken. Ze zijn meer 'coach on the floor' dan 'baas in eigen klaslokaal'. Vakken is natuurlijk nog altijd een groot goed, maar met alleen kennis als bagage kom je er allang niet meer. Leraren moeten steeds meer bereid zijn van leerstofgericht naar

leerlinggericht te werken en ook dat vraagt een andere aanpak. Deze en vele andere ontwikkelingen en veranderingen maken dat het beroep leraar daadwerkelijk een ander beroep is geworden. Eén ding is echter gebleven. Vraag je kinderen van nu of kinderen van vroeger waaraan een goede leraar moet voldoen, dan zeggen ze allemaal: "Hij kan goed orde houden!"

Orde in de klas

Orde is eigenlijk de wens van iedereen die bij onderwijs betrokken is. De schoolleider hoopt op orde in zijn school, de leraar verlangt naar orde in de les, de ouders verlan-

gen orde in de klas om hun kind optimale leeransen te geven en de kinderen zelf willen orde, omdat orde ook betekent: veiligheid, structuur, kansen, ontwikkeling en werkelijk contact met klasgenoten en leraar. Overigens is orde niet synoniem aan stilte in de klas. Orde staat vooral voor vertrouwen in de man of vrouw voor de klas. Een heel drukke klas kan best orde ervaren. Orde zit hem namelijk in de kracht van een leraar. In zijn enthousiasme en bezieling voor het vak en voor zijn leerlingen. Er is orde als de hele klas ervaart dat degene die voor de klas staat, op elk gewenst moment, zonder moeite, de aandacht op kan en mag eisen. Een korte blik is al voldoende om de ogenschijnlijke chaos – waarin dus hard gewerkt kan worden – te veranderen in een serene rust. Orde is een groepsproces, waarbij de leider te allen tijde de aandacht op kan eisen, op zo'n manier dat iedereen zich daar prettig bij voelt.

Passie voor onderwijs

Welke attitude van een leraar draagt bij aan een ordelijke leeromgeving? Orde in de klas begint door het hebben van de juiste basishouding. Je moet werken met leerlingen als een uitdaging zien, moet open staan voor de bijzondere levens van pubers. Pubers die in vier jaar tijd veranderen van een klein onzeker brugklassertje in een stoere adolescent die de school verlaat met herinneringen aan de eerste liefde, de eerste sigaret, het eerste biertje en het eerste

blauwtje. Tieners die lichamelijke veranderen, hun hersencapaciteit zien toenemen, langzaam loskomen van hun ouders en ook nog eens een studie moeten kiezen voor hun toekomst. Om echt kans te maken voor elke klas, moet je kinderen leuk vinden, zelfs als de kinderen even minder lief zijn. Je moet echt om kinderen geven, voordat je gepassioneerd voor de klas kunt staan. Passie voor onderwijs is namelijk ervaren dat je leerlingen vanuit zichzelf – met jouw steun – echt willen leren. Om orde in de klas te creëren, moet je fouten durven maken. Dan voldoe je al een deel aan het ideaal. Maar leer van die fouten. Kijk ook

Orde is een groepsproces

niet steeds achterom, dan is de kans op een struikelpartij alleen maar groter. Als je positief en toekomstgericht te werk gaat, zul je langzaamaan steeds minder vaak vallen. Of zoals een Chinees gezegde zegt: Sta één keer vaker op dan je valt en je zult slagen.

Het experiment

De basis van macht en gezag werd duidelijk bij een historisch experiment, dat in 1971 werd uitgevoerd op Stanford University. De universiteit bouwde in de kelder van het gebouw een cellenblok na. 24 vrijwilligers boden zich voor 15 dollar per dag aan voor het experiment. De bedenker van het experiment, dr. Philip Zimbardo, deelde de 24 deelnemers willekeurig in als gevangene of gevangenisbewaarder. De deelnemers gingen helemaal op in hun rollen. De bewaarders maakten misbruik van hun macht en deelden heftige straffen uit. De gevangenen rebelleerden op hun beurt om te kijken hoe ver de bewaarders zouden gaan. Na zes dagen werd het experiment stopgezet, vanwege het ontstaan van een onveilige situatie. Het experiment toonde aan, dat elk willekeurig mens (er waren bewust brave burgers geselecteerd), in een gedwongen groep, in staat is om ongewenst gedrag te ontwikkelen. In het onderwijs is feitelijk ook sprake van een dagelijks terugkerend experiment. Leerlingen worden willekeurig geplaatst in groepen. Ze hebben geen invloed op de samenstelling en krijgen leraren waar ze vooraf niet om gevraagd

hebben. Vanuit die ongelijke positie dreigt het gevaar dat het een negatief experiment wordt. Een experiment waarbij sprake is van ongelijkheid. Leraren krijgen betaald, mogen eten in de klas, kunnen ongestraft te laat komen, mogen strafwerk uitdelen en zijn

Bij gezag werk je samen

baas in eigen klaslokaal. Toch is er een goede manier om het experiment een positieve wending te geven. Door de valkuil van de macht – moeten, eisen, dwingen, opleggen – te vervangen door de uitdaging van het gezag. Bij gezag werk je samen. De leraar is wel de eindverantwoordelijke van het experiment, maar maakt gebruik van de mening van zijn volgelingen. De sfeer verandert daarmee in mogen, willen, samenwerken en overleggen. Wat zou er in het Stanford Experiment gebeurd zijn, als de bewakers in overleg waren gegaan met de gevangenen? Als de bewakers oog hadden gehad voor het gevoel van de gevangenen? Onderwijs maak je samen. Een sterke leraar realiseert zich dat hij als gezagvoerder niet kan zonder de input van zijn matrozen.

Positieve kaders

De gedwongen groep leerlingen heeft een aantal basisbehoeften. Zo willen leerlingen contact maken, willen ze erbij horen in de groep en willen ze betekenisvol zijn in die groep. Lukt dat niet positief – zoals in Stanford – dan zoeken leerlingen desnoods naar een

negatieve manier om in contact te komen met anderen. Leraren die orde willen in de klas, doen er daarom goed aan om positieve kaders te stellen in de klas. Vertel aan je klas dat je er alle vertrouwen in hebt dat jullie er samen een goed jaar van maken. Leg ook uit dat je dat vooral samen wilt doen. Uitspraken als ‘wij worden een leuke klas’ en ‘samen maken we er een goed jaar van’ kunnen in het begin al heel helpend zijn om uit de negatieve tendens te stappen. Stel samen leefregels op en probeer die regels met name in het begin stevig na te leven. Complimenteer de leerlingen die jouw gezag positief beantwoorden op afstand en corrigeer van dichtbij als het nog even niet lukt. Als je werkt vanuit gezag probeer je de leerlingen dingen bij te leren en maak je een gezamenlijke opdracht van goed onderwijs.

Ivo Mijland is journalist bij Duo Tekstburo en heeft daarnaast een eigen trainingsbureau (www.consult-content.nl) waarvoor hij onder andere trainingen verzorgt voor het mentoraat.

Op 2 juni verscheen bij Uitgeverij Quirijn een nieuw praktijkboek: Orde Gevraagd! In dat boek werkt auteur Ivo Mijland het onderwerp orde in de klas in twaalf thema's op positieve en constructieve wijze uit. Uitgangspunt van het boek: echte orde ontstaat als je werkt vanuit gezag en niet vanuit macht. Wilt u meer weten over het boek Orde Gevraagd, kijk dan op www.uitgeverij-quirijn.nl